

માધ્યમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓની અભ્યાસ ટેવોનો અભ્યાસ

➤ સારાંશ

ખાનગી અને સરકારી શાળા તેમજ સ્ત્રી જાતિ અને પુરૂષ જાતીના વિદ્યાર્થીઓની અભ્યાસ ટેવો જાણવા માટે માધ્યમિક શાળાના 232 વિદ્યાર્થીઓ પર આ અભ્યાસ હાથ ધરવામાં આવ્યો હતો. અભ્યાસ ટેવો અંગે માહિતિ મેળવવા માટે ડૉ. એમ. એલ. જોષી અને ડૉ. હર્ષા આર. પટેલ દ્વારા રચિત અભ્યાસટેવ સંશોધિનીનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. માહિતીના પુથકરણ માટે મધ્યક, પ્રમાણિત વિચલન અને T મુલ્યની આંકડાશાસ્ત્રિય પ્રયુક્તિનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. અભ્યાસના અંતે પરિણામો જોતા ખાનગી અને સરકારી શાળાના વિદ્યાર્થીઓની અભ્યાસટેવોમાં કોઈ સાર્થક તફાવત જોવા મળ્યો ન હતો. તેમજ સ્ત્રી જાતિ અને પુરૂષ જાતીના વિદ્યાર્થીઓની અભ્યાસટેવો વચ્ચે પણ કોઈ સાર્થક તફાવત જોવા મળ્યો ન હતો.

Keywords: Study Habits, Private schools, Government Schools, Girls, Boys

➤ પ્રસ્તાવના

વિદ્યાર્થી જ્યારે પ્રાથમિક શાળા શિક્ષણ પૂર્ણ કરી માધ્યમિક શિક્ષણ ક્ષેત્રમાં પ્રવેશ કરે છે ત્યારે શારિરીક અને માનસિક રીતે પરિપક્વ બનવા તરફ અગ્રેસર હોય છે. સાથે સાથે તે પોતાના ભવિષ્ય અંગે પણ સજાગ હોય છે. સારા ઉજ્જ્વળ ભવિષ્ય માટે સારુભણતર અનિવાર્ય છે. અને સારુ ભણતર એ અભ્યાસટેવ સાથે સીધી રીતે સંકળાયેલું હોય છે. આથી વિદ્યાર્થીઓમાં સારી અભ્યાસટેવો કેળવાય તે અગત્યનું છે. અભ્યાસ ટેવો ઘણી બધી બાબતો પર આધાર રાખે છે અથવા તો એમ કહી શકાય કે ઘણા બધા વિવિધ પાસાઓ દ્વારા અભ્યાસ ટેવનું ઘડતર થાય છે અને ઘણા બધા પરિબળો અભ્યાસટેવને અસર કરતા હોય છે.

વિદ્યાર્થી માધ્યમિક કક્ષાએ જ્યારે શિક્ષણ લેવાનું શરૂ કરે ત્યારે તેની શૈક્ષણિક સિદ્ધિનો આધાર શાળાના ભૌતિક પરિબળો કે શૈક્ષણિક સંશાધનો કરતા તેની રુચિ અને વલણ વધારે અસરકર્તા હોય છે કે જે અભ્યાસટેવ સાથે સંબંધિત હોય છે. સારી અભ્યાસટેવો વિદ્યાર્થિને સારી કારકિર્દીનું ઘડતર કરવામાં ઉપયોગી છે જ્યારે નિમ્ન અભ્યાસટેવો ધરાવતો વિદ્યાર્થિ સારી શૈક્ષણિક સિદ્ધિ મેળવી શકતો નથી. આ અભ્યાસ દ્વારા વિવિધ પાસા અનુસાર અભ્યાસટેવોને વર્ગીકૃત કરી જુદા જુદા ચલ અનુસાર તફાવત જાણી શકાયો હોવાથી ભવિષ્યમાં વિદ્યાર્થીઓમાં ઉચ્ચ કક્ષાની અભ્યાસટેવ વિકસાવવા માટે જુદા જુદા ઉપાયો હાથ ધરી શકાશે.

➤ અભ્યાસટેવ

સામાન્ય અર્થમાં અભ્યાસટેવ એટલે વિદ્યાર્થીની વાંચવાની રીત, તરાહ, વાંચવાના કલાકો, વાંચનમાં એકાગ્રતા વગેરે પરિબળો આધારીત વિદ્યાર્થીનું અભ્યાસ કરવા માટેનું સામાન્ય વર્તન.

મોર્ગન અને ગિલિનલેંડ (1989)ના મતે, તે ટેવ નિશ્ચિત છે જે વ્યવહાર પરીવર્તનથી આવે છે. થોડા સમયની પ્રક્રિયાથી આ પરિવર્તન ચાલે છે.

V. Good, શિક્ષણના શબ્દકોષમાં અભ્યાસ ટેવોની વ્યાખ્યા નીચે મુજબ આપે છે.

“An Act Movement or pattern of behaviour that through practice and training has become easy, familiar and rapid may be performed without conscious thought hesitancy or concentration.”

કે.જી.દેસાઈ (1981) ના મતે,

“વિષયવસ્તુ કે લોકો વિષે જાણવા માટે શીખનાર કેવી તરાહ ને અનુસરે છે અને સમસ્યા કે વિષય પરત્વે પોતાનું ધ્યાન કેવી રીતે પરોવે છે, તેની લાક્ષણિકતાઓ કે ખાસિયતો”

પ્રસ્તુત અભ્યાસ માં અભ્યાસ ટેવો એ વિદ્યાર્થીઓ પરિક્ષાની તૈયારી માટે વાંચન અને ગ્રહણ માટે જે જુદી જુદી રીતો અને પદ્ધતિઓ અપનાવે છે તે.

➤ અભ્યાસના હેતુઓ

- માયમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓની અભ્યાસ ટેવો નો અભ્યાસ કરવો
- સરકારી અને ખાનગી માધ્યમિક શાળામાં અભ્યાસ કરતાં વિદ્યાર્થીઓની અભ્યાસ ટેવોમાં રહેલા તફાવતનો અભ્યાસ કરવો.
- માધ્યમિક શાળામાં અભ્યાસ કરતાં સ્ત્રી જાતિના વિદ્યાર્થીઓ અને પુરુષ જાતિના વિદ્યાર્થીઓની અભ્યાસ ટેવોમાં રહેલા તફાવતનો અભ્યાસ કરવો.

➤ અભ્યાસની ઉત્કલ્પનાઓ

HO₁ સરકારી અને ખાનગી માધ્યમિક શાળામાં અભ્યાસ કરતાં વિદ્યાર્થીઓએ અભ્યાસ ટેવ સંશોધનમાં મેળવેલ સરાસરી પ્રાપ્તિઓ વચ્ચે સાર્થક તફાવત નહીં હોય

HO₂ માધ્યમિક શાળામાં અભ્યાસ કરતાં સ્ત્રી જાતિ અને પુરુષ જાતિના વિદ્યાર્થીઓએ અભ્યાસ ટેવ સંશોધનમાં મેળવેલ સરાસરી પ્રાપ્તિઓ વચ્ચે સાર્થક તફાવત નહીં હોય

➤ મર્યાદાઓ

- પ્રસ્તુત સંશોધનમાં ફક્ત ગુજરાત રાજ્યના ગાંધીનગર જિલ્લાના દહેગામ શહેરની શાળાઓનો જ સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે.
- પ્રસ્તુત સંશોધન માધ્યમિક શાળાના ધોરણ -9માં અભ્યાસ કરતાં વિદ્યાર્થીઓએ પૂરતું મર્યાદિત છે.

➤ સંશોધન માળખું

- સંશોધન પદ્ધતિ :

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં સર્વેક્ષણ પદ્ધતિ દ્વારા માહિતી એકત્રિક કરવામાં આવી હતી

- નિદર્શ :

પ્રસ્તુત અભ્યાસ દહેગામ શહેરની 4 માધ્યમિક શાળાઓમાં ધોરણ 9માં અભ્યાસ કરતાં કુલ 232 વિદ્યાર્થીઓ પર હાથ ધરવામાં આવ્યો હતો. દરેક શાળામાંથી ઝૂમખા નમૂના પ્રયુક્તિ દ્વારા 9 માં ધોરણનો એક એક વર્ગ પસંદ કરવામાં આવ્યો હતો.

- ઉપકરણ:

વિદ્યાર્થીઓની અભ્યાસટેવોના માપન માટે ડૉ. એમ.એલ. જોશી અને ડૉ. હર્ષા આર. પટેલ દ્વારા રચિત અને પ્રમાણિત થયેલ અભ્યાસટેવ સંશોધિનીનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. આ ઉપકરણ માં કુલ 50 વિધાનો હતા કે જે જુદા જુદા 6 ઘટકો (1) વર્ગખંડની અભ્યાસટેવો (2) ઘરની અભ્યાસટેવો અને ગૃહકર્મ (3) એકાગ્રતા (4) નિયમિત વાંચન (5) પરીક્ષા સામયની વાંચન ટેવો અને (6) ઈતર ટેવો માં વિભાજિત થયેલા હતા.

- માહિતીની માવજત :

અભ્યાસટેવ સંશોધિની માર્ગદર્શિકામાં દર્શાવેલ ગુણાંકન પદ્ધતિ દ્વારા મેળવવામાં આવેલા પ્રાપ્તાંકોના મધ્યક, પ્રમાણિત વિચલન અને t મૂલ્ય શોધી શૂન્ય ઉત્કલ્પનાઓની ચકાસણી કરવામાં આવી હતી

- પરિણામો

- ખાનગી અને સરકારી શાળામાં અભ્યાસ કરતાં વિદ્યાર્થીઓની અભ્યાસ ટેવો ની સરખામણી:

ખાનગી અને સરકારી શાળાના વિદ્યાર્થીઓએ અભ્યાસટેવ સંશોધિનીમાં મેળવેલ સરાસરી પ્રાપ્તાંકો, પ્રમાણિત વિચલન અને t મૂલ્ય સારણી 1 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 1

શાળાનો પ્રકાર	વિદ્યાર્થી સંખ્યા N	સરાસરી Mean	પ્રમાણિત વિચલન SD	પ્રમાણભૂલ SED	T મૂલ્ય	સાર્થકતા કક્ષા
ખાનગી	118	80.37	11.19	1.65	0.74	સાર્થક નથી
સરકારી	114	79.14	13.78			

સારણી 1 જોતા જણાય છે કે ખાનગી શાળા અને સરકારી શાળાના વિદ્યાર્થીઓના અભ્યાસટેવ સંશોધિની પરના પ્રાપ્તાંકોનું સરાસરી મૂલ્ય અનુક્રમે 80.37 અને 79.14 છે. જેનું T મૂલ્ય 0.74 છે જે સાર્થક નથી. જે દર્શાવે છે કે વિદ્યાર્થીઓની અભ્યાસટેવો મા જોવા મળતો તફાવત એ આકસ્મિક છે અને તેના પર શાળાના પ્રકારની કોઈ અસર જોવા મળતી નથી. અને આથી શૂન્ય ઉત્કલ્પના H_0 નો અસ્વીકાર થતો નથી.

- સ્ત્રી જાતિ અને પુરુષ જાતિના વિદ્યાર્થીઓની અભ્યાસ ટેવો ની સરખામણી:

સ્ત્રી જાતિ અને પુરુષ જાતિના વિદ્યાર્થીઓએ અભ્યાસટેવ સંશોધિનીમાં મેળવેલ સરાસરી પ્રાપ્તાંકો, પ્રમાણિત વિચલન અને T મૂલ્ય સારણી 2 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 2

જાતિ	વિદ્યાર્થી સંખ્ય N	સરાસરી Mean	પ્રમાણિત વિચલન SD	પ્રમાણભૂલ SED	T મૂલ્ય	સાર્થકતા કક્ષા
પુરુષ	130	81.42	14.38	1.69	1.83	સાર્થક નથી
સ્ત્રી	102	78.32	11.42			

સારણી 2 જોતા જણાય છે કે પુરુષ જાતિ અને સ્ત્રી જાતિના વિદ્યાર્થીઓના અભ્યાસટેવ સંશોધિની પરના પ્રાપ્તાંકોનું સરાસરી મૂલ્ય અનુક્રમે 81.42 અને 78.32 છે. જેનું T મૂલ્ય 1.83 છે જે સાર્થક નથી. જે દર્શાવે છે કે વિદ્યાર્થીઓની અભ્યાસટેવો મા જોવા મળતો તફાવત એ આકસ્મિક છે અને તેના પર વિદ્યાર્થીઓની જાતિની કોઈ અસર જોવા મળતી નથી. અને આથી શૂન્ય ઉત્કલ્પના H_0 નો અસ્વીકાર થતો નથી.

➤ શૈક્ષણિક ફલિતાર્થો

પ્રસ્તુત અભ્યાસના પરિણામો દર્શાવે છે કે વિદ્યાર્થીઓની અભ્યાસટેવો પર જાતિ કે શાળાના પ્રકારની કોઈ સાર્થક અસર જોવા મળતી નથી તેમ છતાં અભ્યાસટેવોની કક્ષા અનુસાર મધ્યમ અને અતિ નિમ્ન કક્ષામા આવતા વિદ્યાર્થીઓની અભ્યાસ ટેવ સુધારવા શાળાએ તેમજ વાલીઓ એ વિશેષ ધ્યાન આપવાની જરૂર છે. અને તે દ્વારા નિમ્ન અભ્યાસ ટેવ ધરાવતા વિદ્યાર્થીઓને વિશેષ માવજત આપવામા આવે તો ધોરણ 10 મા તેઓ સારી સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરી શકે.

સંદર્ભ સૂચિ

- I. Good, Carter V (1976), Dictionary of Education, (3rd Ed.), New York; MCG raw Hill Book Company.
- II. Morgan, C.T. (1957), How to Study, New York; M.C. Grew Book Company.
- III. દેસાઇ, કે.જી.(1981) શૈક્ષણિક પરિભાષા અને વિભાવના,અમદાવાદ; યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ,
- IV. દેસાઇ, કે.જી.(1989) સંશોધન પદ્ધતિઓ અને પ્રવિધિઓ,અમદાવાદ; યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ,
- V. પટેલ, આર. એસ. (2010) ,સંશોધનની પાયાની સંકલ્પનાઓ ,(સંશોધન હાથપોથી) અમદાવાદ; જય પબ્લિકેશન.
- VI. પટેલ, આર. એસ.(2015)સંશોધનનું પદ્ધતિશાસ્ત્ર, અમદાવાદ; જય પબ્લિકેશન.
- VII. શુક્લા, શતીષપ્રકાશ (2012), એક્સલ અને પ્રદત્ત વિશ્લેષણ, (પ્રથમ આવૃત્તિ), અમદાવાદ; ક્ષિતિ પબ્લિકેશન.

*****

Maheshgiri D. Atit
Research Scholar
Department of Education
Gujarat University
Ahmedabad

Copyright © 2012 - 2018 KCG. All Rights Reserved. | Powered By: Knowledge Consortium of Gujarat